

Asia T-23/99

LR AF 1998 A/S

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio

Kilpailu — Kartelli — Kaukolämmityspotket — EY:n perustamissopimuksen 85 artikla (josta on tullut EY 81 artikla) — Kilpailusääntöjen jatkettu rikkominen — Boikotointi — Oikeus tutustua asiakirjoihin — Sakko — Sakkojen määrän laskemiseen sovellettavat suuntaviivat — Taannehtivan vaikutuksen puuttuminen — Perusteltu luottamus

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio (neljäs jaosto)
20.3.2002 II-1716

Tuomion tiivistelmä

1. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Osallistuminen yritysten kokouksiin, joilla on kilpailuvastainen tarkoitus — Seikka, jonka perusteella voidaan päätellä, että yritys on osallistunut päätettyyn yritysten väliseen järjestelyyn, jos se ei ole vastustanut kokouksessa tehtyjä päätöksiä (EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta))*

2. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Näyttö — Sen arviointi, mikä on yrityksen komission esittämään tietojensaantipyyntöön antaman vastauksen merkitys todisteena — Sillä, että yrityksen antaman vastauksen allekirjoittanut henkilö ei osallistunut riidanalaiseen kokoukseen tai että hän ei kuulunut yrityksen henkilökuntaan kokousajankohtana, ei ole merkitystä*
(Asetuksen N:o 17 11 artikla)
3. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Kilpailua rajoittava vaikutus — Arviointiperusteet — Kilpailunvastainen tarkoitus — Riittävä todentaminen*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta))
4. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Yritysten väliset sopimukset — Osallistuminen, jonka on väitetty tapahtuneen pakotettuna — Seikka, jolla ei voida perustella sitä, ettei yritys ole käyttänyt hyväksi mahdollisuutta tehdä ilmoitusta toimivaltaisille viranomaisille*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta); neuvoston asetuksen N:o 17 3 artikla)
5. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Boikotointi — Tietyn yrityksen vastuuseen joutuminen — Sillä, että yritys ei ole toteuttanut tehokkaasti boikotointitoimenpiteitä, ei ole merkitystä — Vastuu muiden yritysten saman rikkomisen yhteydessä toteuttamasta toiminnasta — Hyväksyttävyyys — Hyväksymisperusteet*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta))
6. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen — Oikeus tutustua tutkinta-asiakirjoihin, jota on helpotettu siten, että komissio on järjestänyt asiakirjojen vaihdon rikkomiseen syyllistyneiksi väitettyjen yritysten välillä — Hyväksyttävyyden edellytys*
7. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen — Väitetiedoksianto — Lisänäytön esittäminen väitetiedoksiannon lähettämisen jälkeen — Hyväksyttävyyden edellytys*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohta; komission asetuksen N:o 99/63 2 ja 4 artikla)
8. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen — Väitetiedoksianto — Välttämätön sisältö — Tiedot, jotka koskevat suunnitellun sakon määrän arviointimenetelmää — Ennenaikaiset tiedot — Seuraukset*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohta; komission asetuksen N:o 99/63 2 ja 4 artikla)

9. *Yhteisön oikeus — Yleiset oikeusperiaatteet — Kielto soveltaa rikoslainsäädäntöä taannehtivasti — Soveltamisala — Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Periaatteen ulottuvuus*
(Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artikla; neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla)
10. *Kilpailu — Sakot — Sovellettavat oikeussäännöt — Määrittäminen — Komission aiemmalla päätöskäytännöllä ei ole merkitystä*
(Neuvoston asetus N:o 17)
11. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Komission harkintavaltava — Seuraus — Taloudelliset toimijat eivät voi vedota vallitsevan tilanteen pysyvyyttä koskevaan perusteltuun luottamukseensa*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla)
12. *Lainvastaisuusväite — Ulottuvuus — Säädökset, päätökset ja muut toimet, joiden lainvastaisuuteen voidaan vedota — Komission hyväksymät suuntaviivat kilpailusääntöjen rikkomisen johdosta määrättävien sakkojen laskemiseksi ovat tällaisia toimia*
(EY:n perustamissopimuksen 184 artikla (josta on tullut EY 241 artikla))
13. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Määrittämisperusteet — Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus ja kesto — Arviointi — Ei ole tarpeen ottaa huomioon niiden yritysten liikevaihtoa, joita asia koskee — Ei ole tarpeen erottaa toisistaan samaan rikkomiseen osallistuneita yrityksiä niiden kokonaisliikevaihdon tai kyseessä olevan tuotteen markkinoita koskevan liikevaihdon perusteella*
(Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)
14. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Enimmäismäärän laskeminen — Sakon loppusumman ja välisumman erottaminen toisistaan — Seuraukset*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)
15. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Enimmäismäärän laskeminen — Huomioon otettava liikevaihto*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)

16. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Määrittämisperusteet — Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus — Raskauttavat tai lieventävät asianhaarat — Rikkomisen jatkaminen tai lopettaminen komission ryhdyttyä toimenpiteisiin — Tapauskohtainen arviointi (Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)*
17. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Määrittämisperusteet — Kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus — Lieventävät asianhaarat — Komissiolla ei ole velvollisuutta pitäytyä aikaisemmassa päätöskäytännössään (Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)*
18. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Komission tiedonanto sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä rikkomiseen syyllistyneiden yritysten yhteistyön johdosta — Merkitys kyseisten yritysten yhteistyötä arvioitaessa (Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)*
19. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Yritys ei voi vedota yhdenvertaisuusperiaatteeseen saadakseen sakosta lainvastaisen alennuksen (Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)*
20. *Kilpailu — Sakot — Maksu — Viivästyskorot — Komission määräämä korko, joka on suurempi kuin markkinoilla keskimäärin sovellettava korko — Hyväksyttävyyys (Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)*

1. Jos yritys osallistuu yritysten kokouksiin, joilla on kilpailunvastainen tarkoitus, vaikka se ei toimisi näissä kokouksissa aktiivisesti, ja jos se ei julkisesti ilmoita olevansa sitoutumatta niissä sovittuihin asioihin antaen näin muiden osanottajien ymmärtää, että se hyväksyy kokousten tulokset ja toimii niiden mukaisesti, voidaan pitää näytettynä, että yritys osallistuu näistä kokouksista seuranneisiin yritysten välisiin järjestelyihin.
2. Yrityksen komission asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla esittämään tietojensaantipyynnön antaman vastauksen merkitystä todisteena ei mitenkään vähennä se seikka, että vastauksen allekirjoittanut henkilö ei ole ollut läsnä komission tutkimuksen kohteena olevassa kokouksessa eikä ole kuulunut tapahtumahetkellä kyseisen yrityksen henkilökuntaan. Kun vastaus on annettu yrityksen nimissä, sen luotettavuus on suurempi kuin mikä voisi olla yrityksen henkilökuntaan kuuluvan antamalla vastauksella, täysin

(ks. 39 kohta)

riippumatta siitä, millaisia kokemuksia tai mielipiteitä tällaisella henkilöllä on.

(ks. 45 kohta)

tuksen toimivaltaisille viranomaisille sekä tehdä komissiolle asetuksen N:o 17 3 artiklan mukaisen kantelun sen sijaan, että se osallistuu toimintaan.

(ks. 142 kohta)

3. Sopimuksen konkreettisia seurauksia ei tarvitse ottaa huomioon perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) sovellettaessa, jos ilmenee, että sopimuksen tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua. Se seikka, että kokouksiin osallistunut yritys ei noudata kokouksissa päätettyjä hintoja, ei kumoa näiden kokousten kilpailuvastaista tarkoitusta eikä kantajan osallistumista yritysten välisiin järjestelyihin, vaan osoittaa korkeintaan, että kantaja ei ole toteuttanut näitä sopimuksia.

(ks. 47 kohta)

4. Yritys, joka osallistuu muiden yritysten kanssa kilpailua rajoittavaan toimintaan, ei voi pätevästi vedota siihen, että se olisi osallistunut toimintaan näiden yritysten pakottamana. Yritys voi näet ilmoittaa siihen kohdistetun painos-

5. Yritys voi syyllistyä boikotointiin, vaikkei se tosiasiasa osallistukaan tai edes kykene osallistumaan boikotointiin. Päinvastainen lähestymistapa johtaisi tulokseen, jossa yritykset, jotka ovat hyväksyneet boikotointitoimenpiteiden toteuttamisen mutteivät ole saaneet tilaisuutta toteuttaa sellaisia itse, vapautuisivat kaikesta vastuustaan, joka niille syntyy sopimukseen osallistumisesta.

Tältä osin yritys, joka on osallistunut omalla käyttäytymisellään kilpailusääntöjen monenlaiseen rikkomiseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) tarkoitetulla kilpailua rajoittavalla sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla, jolla pyritään myötävaikuttamaan kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen kokonaisuudessaan, voi olla vastuussa myös muiden yritysten käyttäytymisestä saman kilpailusääntöjen rikkomisen osalta koko siltä ajalta, jolloin

se osallistui kyseiseen rikkomiseen; näin on siinä tapauksessa, että kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien lainvastaisesta käyttäytymisestä tai voineen kohtuudella ennakoida sen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin.

(ks. 157 ja 158 kohta)

6. Kun komissio ehdottaa asianomaisille yrityksille asiakirjoihin tutustumisen helpottamista asiakirjavaihdon avulla ja samalla huolehtii itse siitä, että oikeus tutustua koko tutkintaineistoon säilyy, se ottaa asianmukaisella tavalla huomioon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännössä esitetyt vaatimukset, joiden mukaan yritysten keskinäinen asiakirjavaihto ei voi mitenkään vapauttaa komissiota velvollisuudesta huolehtia itse yritysten puolustautumisoikeuksien kunnioittamisesta, kun se tutkii kilpailuoikeuden vastaista toimintaa, johon nämä yritykset ovat mahdollisesti syyllistyneet. Yrityksen puolustus ei voi riippua sellaisen kilpailevan yrityksen hyväntahtoisuudesta, jota vastaan komissio on esittänyt samanlaisia väitteitä ja jonka taloudelliset ja menettelylliset edut ovat usein vastakkaisia.

(ks. 184 kohta)

7. Asetuksen N:o 17/19 artiklan 1 kohdan sekä asetuksen N:o 99/63/ETY 2 ja 4 artiklan mukaan komission on annettava väitteensä tiedoksi niiden kohteena oleville yrityksille ja yhteenliittymille ja komissio saa päätöksissään ottaa huomioon ainoastaan sellaiset yrityksiä ja yritysten yhteenliittymiä vastaan esitetyt väitteet, joiden osalta näille on varattu tilaisuus esittää huomautuksensa. Missään säännöksessä ei kuitenkaan kielletä komissiota antamasta asianomaisille tiedoksi väitetiedoksiannon lähettämisen jälkeen uusia asiakirjoja, joiden komissio katsoo tukevan väitteitensä, kunhan komissio antaa yrityksille tarpeeksi aikaa huomautusten esittämiselle niiden suhteen.

(ks. 188 ja 190 kohta)

8. Silloin, kun komissio on väitetiedoksiannossaan nimenomaisesti ilmoittanut, että se aikoo tutkia, onko yrityksille määrättävä sakkoja, ja se on myös ilmoittanut ne tärkeimmät toiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka voivat johtaa sakon määräämiseen, kuten oletetun rikkomuksen vakavuuden ja keston sekä sen, että rikkomukseen on syyllistytty ”tahallaan tai tuottamuksesta”, komissio on täyttänyt velvoitteensa kunnioittaa yritysten oikeutta tulla kuulluiksi. Näin toimimalla se antaa yrityksille tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta ne voivat puolustautua paitsi sitä vastaan, että niiden

vahvistetaan rikkoneen kilpailusääntöjä, myös sakkojen määräämistä vastaan. Komissiolla ei näin ollen ole velvollisuutta täsmentää tapaa, miten se käyttää kutakin tällaista tekijää sakon suuruutta määrittäessään. Komission päätöstä ennakoitaisiin epäasianmukaisella tavalla, jos suunniteltujen sakkojen määrästä annettaisiin tietoja ennen kuin yrityksellä on ollut tilaisuus esittää näkemyksensä sitä vastaan esitetyistä väitteistä. Komission velvollisuutena ei myöskään ole enää hallinnollisen menettelyn aikana ilmoittaa asianomaisille yrityksille aikomuksestaan noudattaa uutta sakonlaskutapaa. Komissio ei lisäksi ole velvollinen ilmoittamaan yrityksille siitä, että se mahdollisesti muuttaisi politiikkaansa sakkojen yleisen suuruusluokan osalta.

(ks. 199 ja 206—208 kohta)

9. Rikoslainsäädännön taannehtivuuskiellon periaate on kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteinen periaate, joka on Euroopan ihmis-oikeussopimuksen 7 artiklassa vahvistettu perusoikeudeksi, ja se on erottamaton osa niitä yleisiä oikeusperi-

aatteita, joiden noudattamisen yhteisöjen tuomioistuimien varmistaa.

Vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 4 kohdan mukaan päätökset, joissa määrätään sakkoja kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi, eivät ole luonteeltaan rikosoikeudellisia, komission on joka tapauksessa noudatettava yhteisön oikeuden yleisiä oikeusperiaatteita ja etenkin taannehtivuuskiellon periaatetta hallinnollisissa menettelyissään, jotka voivat perustamissopimuksen kilpailusääntöjä sovellettaessa johtaa seuraamusten määräämiseen. Näiden periaatteiden noudattaminen edellyttää, että yritykselle määrätyt seuraamukset kilpailusääntöjen rikkomisesta vastaavat seuraamuksia, joista oli säädetty rikkomisen tapahtumishetkellä.

Kun kuitenkin otetaan huomioon asetuksessa N:o 17 komissiolle jätetty harkintavalta, se, että komissio on ottanut käyttöön uuden sakkojen laskutavan, joka saattaa joissain tilanteissa johtaa sakon määrän kasvuun kuitenkin ylittämättä samassa asetuksessa säädettyä enimmäismäärää, ei tarkoita, että asetuksen N:o 17 15 artiklassa tarkoitettuja sakkoja olisi laillisuusperiaatteen ja oikeusvarmuu-

den periaatteen vastaisesti taannehtivasti korotettu.

hen, ettei komissio ylittäisi aiemmin noudattamaansa sakkojen suuruusluokkaa.

(ks. 219—221 ja 235 kohta)

(ks. 241 ja 243 kohta)

10. Komission aiemmin noudattama päätösmenettely ei itsessään ole sakkojen määrittämistä koskeva oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla, koska tällainen kehys on määritetty ainoastaan asetuksessa N:o 17.

(ks. 234 kohta)

11. Komissiolla on kilpailusääntöjen rikkomisesta johtuvien sakkojen suuruutta määrittäessään toimivaltaa sille asetuksessa N:o 17 myönnetyn harkintavallan rajoissa. Taloudelliset toimijat eivät näin ollen voi perustellusti luottaa siihen, että olemassa oleva tilanne, jota toimielimet voivat muuttaa harkintavaltansa rajoissa tekemillään päätöksillä, säilyy ennallaan. Sellaisen hallinnollisen menettelyn kohteena olevat yritykset, jonka seurauksena saatetaan määrätä sakko, eivät näin ollen voi perustellusti luottaa sii-

12. Perustamissopimuksen 184 artikla (josta on tullut EY 241 artikla) on ilmaus yleisestä periaatteesta, jonka mukaan jokaiselle, jotta hän voi saada häntä suoraan ja erikseen koskevan päätöksen kumotuksi, on taattava oikeus riitauttaa sellaisten aiemmin annettujen toimielinten säädösten pätevyys, jotka muodostavat riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan, vaikka niitä ei olisikaan annettu asetuksen muodossa, jos kyseisellä henkilöllä ei ollut oikeutta nostaa perustamissopimuksen 173 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 230 artikla) nojalla kannetta näistä säädöksistä, joiden seuraukset hän joutuu kantamaan ilman, että hänellä olisi ollut tilaisuus vaatia niiden kumoamista. Perustamissopimuksen 184 artiklan tarkoituksena ei ole mahdollistaa sitä, että asianosainen voisi kiistää minkä tahansa luonteeltaan yleisen säädöksen sovellettavuuden minkä tahansa kanteen tueksi; tästä syystä yleistä säädöstä, jonka lainvastaisuuteen vedotaan, on voitava soveltaa joko välittömästi tai välillisesti kanteen kohteena olevaan asiaan, ja kanteen kohteena olevan yksittäispäätöksen ja kyseisen yleisen säädöksen välillä on oltava välitön oikeudellinen yhteys.

Vaikka asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavat komission suuntaviivat eivät ole taloudelliselle toimijalle määrättävää sakkoa koskevan päätöksen oikeudellinen perusta, koska päätös perustuu asetuksen N:o 17/3 artiklaan ja 15 artiklan 2 kohtaan, suuntaviivoissa määritetään yleisesti ja abstraktisti menetelmä, jonka noudattamiseen komissio sitoutuu määrittäessään päätöksen nojalla määräämiään sakkoja, sekä huolehditaan siten oikeusvarmuuden toteutumisesta yrityksiin nähden. Koska komissio on tosiasiallisesti määrittänyt taloudelliselle toimijalle määräämänsä sakon suuntaviivoissaan itselleen asettamaansa yleistä menetelmää noudattaen, riidanalaisen yksittäispäätöksen ja suuntaviivojen eli yleisen säädöksen välillä on suora oikeudellinen yhteys. Koska taloudellinen toimija ei ole voinut vaatia suuntaviivojen kumoamista yleisenä säädöksenä, niihin voidaan kohdistaa lainvastaisuusväite.

(ks. 272—276 kohta)

13. Komissio ei ole määrittäessään sakkoja kulloisenkin rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella velvollinen laskemaan sakon määrää kyseisten yritysten liikevaihtoa koskevien summien pohjalta eikä varmistamaan tapauksissa,

joissa sakkoja määrätään useille yrityksille samasta rikkomisesta, että kunkin yrityksen osalta lasketut sakkojen lopulliset määrät heijastavat yritysten välisiä eroavaisuuksia näiden kokonaisliikevaihdon taikka kyseisen tuotteen markkinoita koskevan liikevaihdon osalta.

(ks. 278 kohta)

14. Kun asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdassa säädetään, että komissio voi määrätä sakon, joka on enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, säännöksessä edellytetään, että tietylle yritykselle lopulta määrättävää sakkoa pienennetään, jos se on enemmän kuin 10 prosenttia yrityksen liikevaihdosta, riippumatta siitä, millaisia välivaiheen laskutoimituksia on suoritettu rikkomisen vakavuuden ja keston huomioon ottamiseksi. Kyseisessä säännöksessä ei kuitenkaan kielletä komissiota käyttämästä laskutoimitusten aikana väliaikaista lukua, joka on suurempi kuin 10 prosenttia kyseisen yrityksen liikevaihdosta, kunhan yritykselle lopulta määrättävä sakko ei ole tätä enimmäismäärää suurempi. Tällaisessa

tilanteessa komissiota ei voida arvostella siitä, että jotkin tekijät, jotka se on ottanut huomioon sakon laskemisen yhteydessä, kuten lieventävät tai raskauttavat asianhaarat, eivät vaikuta sakon lopulliseen määrään, koska tämä on seurausta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan kiellosta ylittää enimmäismäärä, joka on 10 prosenttia kyseisen yrityksen liikevaihdosta.

(ks. 286—288 ja 290 kohta)

15. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu liikevaihto koskee kyseisen yrityksen kokonaisliikevaihtoa, joka on vain yksi suuntaantava kyseisen yrityksen merkitystä ja vaikutusvaltaa markkinoilla kuvaava seikka. Komissio voi määrittää saman säännöksen asettamissa rajoissa sakon valitsemansa liikevaihdon perusteella käyttäen perusteena maantieteellistä aluetta ja kyseisiä tuotteita.

(ks. 306 kohta)

16. Se seikka, että kilpailusääntöjen rikkominen lopetetaan komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, voidaan ottaa huomioon lieventävänä

seikkana, ei tarkoita, että rikkomisen jatkamista tällaisessa tilanteessa ei voitaisi ottaa huomioon raskauttavana seikkana. Yrityksen reaktiota sen toimintaan kohdistettavan tutkimuksen aloittamiseen voidaan arvioida ainoastaan kunkin yksittäistapauksen mukaisen erityistilanteen valossa. Koska komissiolla ei ole yleistä velvollisuutta pitää rikkomisen jatkamista raskauttavana seikkana tai sen lopettamista lieventävänä seikkana, myöskään se, että se on tiettyssä yksittäistapauksessa ottanut tällaisen lopettamisen huomioon lieventävänä seikkana, ei estä sitä jossain toisessa tapauksessa ottamasta huomioon rikkomisen jatkamista raskauttavana seikkana.

(ks. 324 kohta)

17. Pelkästään se seikka, että komissio on aiemmassa päätöskäytännössään pitänyt joitakin seikkoja lieventävinä asianhaaroina määrittäessään sakkojen suuruutta kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä, ei merkitse, että sillä olisi velvollisuus tehdä samoin myöhemässä päätöksessä.

(ks. 337 kohta)

18. Komission tiedonanto sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa johtaa oikeutettuihin odotuksiin, joihin yritykset voivat turvautua paljastaessaan kartellin komissiolle. Ottaen huomioon tämän perustellun luottamuksen, joka komission kanssa yhteistyöhön ryhtyneille yrityksille voi syntyä tiedonannon perusteella, komissio on velvollinen noudattamaan tiedonantoa arvioidessaan yrityksen yhteistyön vaikutusta sakon määräämisen yhteydessä.

(ks. 360 kohta)

19. Vaikka komissio olisikin alentanut liikaa kilpailusääntöjen rikkomisesta tietyille yritykselle määräämänsä sakkoa, yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen kanssa, jonka mukaan kukaan ei voi edukseen vedota lain-

vastaisuuteen, joka hyödyttää jotakuta toista.

(ks. 367 kohta)

20. Vaikka kilpailusääntöjen rikkomisesta yrityksille määrättyjen sakkojen viivästyskorot eivät saa olla niin korkeita, että ne tosiasiaassa pakottavat yritykset maksamaan sakot, vaikka niillä mielestään olisi hyviä oikeudellisia perusteita riitauttaa komission päätöksen pätevyys, komissiolla on oikeus käyttää viivästyskorkoprosenttia vahvistaessaan lähtökohtana korkokantaa, joka ylittää markkinoilla vallitsevan keskimääräisen antolainauskoron, siinä määrin kuin se on tarpeen viivyttelyn estämiseksi.

(ks. 398 kohta)